

УДК 327.8(100)

Н. О. ПОГОРІЛА**ПЕРСПЕКТИВИ ЕВОЛЮЦІЇ ДОКТРИНАЛЬНИХ
ЗАСАД США ЗА ПРЕЗИДЕНТСТВА Д. ТРАМПА**

Визначено основні проблеми та перспективи реалізації стратегії глобального лідерства США за президентства Д. Трампа. Установлено об'єктивні перспективи еволюції доктринальних засад США за президентства Д. Трампа. Удосконалено розуміння сутності та значення того, що доктрина Д. Трампа є радикальним відступом від двопартійної зовнішньої політики США починаючи з 1945 р.

Ключові слова: США, стратегія, доктрина, безпека, національна безпека, лідерство.

Погоріла Н. О. Перспективы эволюции доктринальных основ США при президентстве Д. Трампа

Определены основные проблемы и перспективы реализации стратегии глобального лидерства США при президентстве Д. Трампа. Установлены объективные перспективы эволюции доктринальных основ США при президентстве Д. Трампа. Усовершенствована понимание сущности и значения того, что доктрина Д. Трампа является радикальным отступлением от двухпартийной внешней политики США начиная с 1945 года.

Ключевые слова: США, стратегия, доктрина, безопасность, национальная безопасность, лидерство.

Pogorila Natalia. Perspectives of the evolution of doctrinal background under the presidency of D. Trump

It is determined the main problems and prospects of realization of the strategy of global US leadership during the presidency D. Trump. Objective prospects for

© ПОГОРІЛА Наталя Олександрівна – здобувач кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

the evolution of US doctrinal foundations for the presidency of D. Trump were established. Understanding of the essence and significance of the fact that the doctrine of D. Trump is a radical departure from the two-party foreign policy of the United States since 1945 was improved.

Keywords: *USA, strategy, doctrine, security, national security, leadership.*

Формування доктринальних засад зовнішньої політики США за президентства Д. Трампа відбувається досить неоднозначно і своєрідно, враховуючи характерні риси 45-го президента США. Тому, цілі і завдання, поставлені Д. Трампом для реалізації «великої стратегії», яка видається в якості цілісної, цілеспрямованої і укоріненої системи уявлень про позицію і цілі США на політичній арені світу, носять досить суперечливий характер. Велика стратегія поєднує аналіз подій, що відбуваються у світі і їх вплив на розвиток США з урахуванням питань національної безпеки, з наявними ресурсами та інструментами, в міжнародній обстановці, що постійно і динамічно змінюється.

Дії США на світовій політичній арені, як і у попередні історичні періоди, спрямовані на забезпечення національної безпеки країни, економічне процвітання і захист американських цінностей та ідеалів свободи та демократичного розвитку. Позиція Д. Трампа полягає в тому, що головні загрози національній безпеці породжені взаємозв'язком міжнародних і внутрішніх викликів, згенеровані потужними зовнішніми силами, які безпосередньо впливають на внутрішній стан справ в країні, загрожують внутрішньої безпеки США і руйнують її економіку. Зовнішньополітична доктрина Д. Трампа відповідає його передвиборному слогану «Америка понад усе» і складається з чотирьох елементів.

У цілому, серед ключових загроз виокремлюються три. Першою загрозою виявляється «радикальний іслам», який для адміністрації Д. Трампа представляє «цивілізаційну» загрозу для США, і тому повинен бути знищений. У цьому контексті необхідно підкреслити, що Д. Трамп і його команда вважають, що летальна загроза виходить не тільки від сунітських джихадистських груп, таких

як «ІДІЛ» і «Аль-Каїда», але від всіх ісламістів. М. Флінн, радник Д. Трампа з національної безпеки, називав всі форми ісламізму «раквою пухлиною», «політичною ідеологією», яка «ховається за релігією», і «масовим месіанським рухом злих людей». В очах Д. Трампа немає різниці між сунітами, шиїтами або іншими ісламістськими напрямками і традиціями. Передбачувана загроза також включає багатьох небажаних мусульман-громадян США, які, на думку Д. Трампа є потенційними пособниками ісламських екстремістів¹.

Позиція Д. Трампа полягає в тому, що США мають право укладати угоди з будь-якими учасниками міжнародно-політичної взаємодії, інтереси яких збігаються з американськими, не звертаючи уваги на загальний рівень взаємовідносин і на те, чи поділяють вони американські цінності і діють відповідно до них. Промовляючи про боротьбу з радикальним ісламом, Д. Трамп зокрема заявив: «Всі дії повинні бути пов'язані з цією метою, і будь-яка країна, яка поділяє цю мету, буде нашим союзником ... Союзники і партнери, які отримують вигоду від американської допомоги, повинні її оплатити і, якщо вони відмовляться, США доведеться їх кинути»². З 1980-х рр. Д. Трамп описував союзників США як «багатих нахлібників, які експлуатують американські зобов'язання в збиток американської безпеці і економіці». Д. Трамп також заявив, що НАТО застаріло і поставив під сумнів необхідність в підтримці Японії і Південної Кореї. Для Д. Трампа союзні договори в Європі і Азії не зобов'язують Сполучені Штати, а союзники США не краще і не гірше, ніж будь-які інші держави і, відповідно, американські відносини з ними повинні бути не особливими, а скоріше діловими. У своїй інвагураційній промові Д. Трамп зокрема заявив, що США «субсидували армії інших країн, допустивши дуже плакуче скорочення власних збройних сил»³, тобто з точки зору Д. Трампа американські союзи послабили США і зробили їх менш захищеними⁴.

По-друге, Д. Трамп описує «нечесні угоди і торгові практики» основних конкурентів як надзвичайну загрозу для економіки США, що робить це питанням національної безпеки. Позиція Д. Трампа полягає в тому, що «катастрофічні торгові угоди», такі як Північно-

американська зона вільної торгівлі знищили американську промисловість і привели до зниження зарплатень мільйонів робочих. Саме тому Д. Трамп пообіцяв переглянути договір «НАФТА» і вийти з нього, якщо Канада і Мексика не погодяться на його умови. Він пригрозив ввести загороджувальне мито в 45% і вжити інших заходів проти Китаю та інших країн, які використовують нечесні торгові практики. Він також говорить, що накладе санкції на американські компанії, які переносять робочі місця в інші країни, можливо за рахунок введення загороджувальних мит на товари, вироблені за кордоном.

У цілому «економічний націоналізм» Д. Трампа полягає в його готовності вдатися до протекціоністської і меркантилістської зовнішньої політики, яка вважається анахронізмом для XXI ст. Під час виступу на інавгурації 45-й президент США заявив: «Починаючи з цього дня, Америка буде понад усе, понад усе. Будь-яке рішення щодо торгівлі, податків, імміграції, зовнішньої політики буде вигідним для американських робітників і американських сімей. Ми повинні захистити наші кордони від руйнівного впливу інших країн, які виробляють наші товари, крадуть наші компанії і знищують наші робочі місця. Захист призведе до великого процвітання і могутності». Щоб втілити це бачення в життя, Д. Трамп незабаром після інавгурації підписав наказ про вихід США з транстихоокеанського партнерства⁵.

По-третє, в зв'язку з цим, а також в зв'язці з першою проблемою, яка стосується радикального ісламу, Д. Трамп неухильно виступав і проти нелегальної міграції, доводячи, що занадто швидка і масштабна міграція привела до втрати американцями робочих місць, зниження зарплатень, негативно вплинула на доступність і якість житла, шкіл, привела до зростання податкового навантаження і погіршила умови життя. Він послідовно пов'язував імміграції з особистою і національною безпекою, доводячи, що нелегальна міграція пов'язана зі злочинністю, наркотиками і тероризмом, і заявляючи, що «безліч американців в результаті цього померло». Прив'язуючи питання до терористичної загрози, Д. Трамп описував

мусульман-біженців, іммігрантів та їхніх дітей як «Троянського коня», завданням якого є поширення радикального ісламу в США⁶.

Тому в рамках «надзвичайної» національної безпеки один з намірів Д. Трампа кристалізувався у план зі зведення стіни на кордоні з Мексикою та у інші витрати на посилення безпеки на кордоні, яка, зокрема, включає наміри Д. Трампа провести масову депортацію нелегальних мігрантів, починаючи з досвідчених правопорушників. Згідно з його підходу, необхідно безстроково заборонити в'їзд біженцям із Сирії і тимчасово заборонити імміграцію з ряду мусульманських країн до тих пір, поки не будуть розроблені і впроваджені механізми «надзвичайної перевірки», які гарантуватимуть, що мігранти розділяють американські цінності. Д. Трамп також заявляв про готовність створити реєстр всіх мусульман, які проживають в США, і погрожував покараннями тим, хто не повідомить правоохоронним органам, що його друг або член родини дотримується екстремістських поглядів⁷.

Четверта позиція, в рамках доктрини Д. Трампа, що досліджується може бути названа як «відсторонений мілітаризм». До ображання президентом США Д. Трампа був прихильником жорсткої моці про що свідчать його виступи і заяви під час виборчої кампанії де Д. Трамп закликав до збільшення американського флоту, сухопутних і повітряних сил, і серйозному інвестуванню в кібербезпеку і ядерну зброю. Саме тому Д. Трамп зобов'язався активізувати військову кампанію проти «ІГЛ» і інших терористичних груп. Відтак, Д. Трамп воліє, щоб Сполучені Штати були досить сильними, щоб знищити тероризм і процвітати надалі⁸.

Незважаючи на вищезгадані загрози для США, в рамках четвертої позиції, на думку Д. Трампа основна загроза виходить з Китаю. Д. Трамп, зокрема, заявляє, що «ми вже в стані торгової війни» з Китаєм – у війні, яку на думку багатьох дослідників КНР виграв. Багато років Д. Трамп звинувачував Китай в штучній девальвації юаня, демпінгу на ринку сталі та алюмінію, крадіжці інтелектуальної власності та використання інших нечесних торгових практик по відношенню до США, особливо після вступу Китаю до

Світової організації торгівлі в 2001 р. Передбачувана мета всієї кампанії полягає у знищенні американської промисловості і встановленні економічного і військового домінування над США. Д. Трамп стурбований також «геополітичною» поведінкою Китаю, в тому числі мілітаризацією КНР Південно-Китайського моря і його нездатністю приборкати Північну Корею. Однак ці проблеми безумовно другорядні в порівнянні з ударом, який Китай, як стверджується, вже завдав «в саме серце американської економіки». В цьому контексті додамо, що чимало чиновників нової Адміністрації США вже ясно дали зрозуміти, що вважають економічну війну з Китаєм ключовою і визначальною подією ХХІ ст.⁹

У зв'язку з цим відзначимо, що предметом невдоволення Д. Трампа стали фінансові зобов'язання країн-членів НАТО і їх оборонні витрати, частка яких істотно нижче аналогічних витрат США. У нижче поданій таблиці наочно видно, що дійсно частка США значно перевищує частку інших країн-учасниць НАТО. Д. Трамп також підкреслює нерівноцінну участь союзників США в системі колективної безпеки і ще раз озвучив тезу про те, що безпека, якою США забезпечують своїх союзників, дається їм дуже легко, і що мало хто з них витрачає на оборону достатньо коштів. Відносно країн НАТО, а також Японії, Південної Кореї і Саудівської Аравії Д. Трамп пообіцяв домогтися збільшення асигнувань.

В цілому, підбиваючи підсумки вищезазначеного, констатуємо, що велика стратегія Д. Трампа «Америка понад усе» сильно відрізняється від «двопартійного консенсусу», що визначав зовнішню політику США з часів Другої світової війни. Американські президенти післявоєнної епохи бачили світ демократії, що розповсюджується і вільного ринку як більш безпечний і процвітаючий. Вони також вважали, що скромні інвестиції, які США роблять з метою захисту своїх союзників і підтримки міжнародних інституцій є доволі вдалими угодами, тому що вони запобігають розвитку негативних геополітичних сценаріїв, при яких США доведеться заплатити набагато більше. Однак, як зрозуміло, позиція ж Д. Трампа протилежна, він просто не вважає, що віра, яка давно зберігається в американську

винятковість і глобальне лідерство перетинаються, що вплив США на світовій арені ґрунтується на ідеї американських цінностей, а не лише на «матеріальній» могутності¹⁰.

Сьогодні багато аналітиків відзначають розкол у трансатлантичному співтоваристві. У зв'язку з цим необхідно відзначити, наприклад, те, що канцлер Німеччини А. Меркель після безуспішних переговорів з Д. Трампом зізналася, що в глобальному світі настав момент, коли ЄС може і повинен розраховувати тільки на себе в боротьбі проти Росії, глобального потепління і колективної безпеки на континенті. Незважаючи на те, що Д. Трамп публічно не відмовився від міжнародних зобов'язань США перед Європою, його небажання підтверджувати їх в публічних виступах є важливим геополітичним сигналом. Багато аналітиків відзначають зокрема і те, що Європейський союз залишається єдиним центром ліберальної, демократичної думки, в той час, як США скочується в ізоляціонізм, а Китай, Росія, Туреччина прагнуть підпорядкувати глобальну економіку національним урядам. Передвиборний слоган Д. Трампа «Америка понад усе» говорить про те, що замість посилення геополітичних і економічних позицій США, відбувається відмова нею від глобального лідерства. Небажання вирішувати світові проблеми і бути частиною всього, що відбувається на світових ринках є новою реальністю, яка свідчить про децентралізацію світового масштабу¹¹.

Причина розколу в трансатлантичному співтоваристві може мати глибокі корені. Відзначимо, що міжнародний порядок склався за часів правління президента США Ф. Рузвельта і ґрунтувалася на демократичних принципах. Його метою було прагнення сформувати «глобальне суспільство», щоб спільними зусиллями боротися проти нових загроз і викликів. Світовий порядок, заснований на демократичних принципах привів до краху комунізму і дозволив США продемонструвати свій вплив у всіх куточках планети. США змогли домогтися світового лідерства не за допомогою військової сили, а шляхом застосування «м'якої сили», яка базується на принципі домагатися своїх цілей не шляхом примусу, а шляхом переконання. Іншими словами, за допомогою консенсусу, дипломатії, культурних,

політичних і соціальних цінностей. У зв'язку з цим відзначимо, що термін «м'яка сила» вперше ввів в обіг американський політолог Джозеф Най в своїй книзі в 1990 р. Визнаючи, що військова міць завжди була таким собі «страховим полісом», гарантією безпеки, в той же час слід зазначити, що саме завдяки американській дипломатії вдалося створити систему нового післявоєнного ліберального порядку – Міжнародний Валютний Фонд, ООН, НАТО.

Сила тривалий час в рамках як Ялтинсько-Потсдамського так і постбіполярного світового порядку була найкращим інструментом не тільки для того, щоб запобігти світовій війні, але і слугувала ефективним інструментом для закріплення лідерських позицій США в світі. З цієї причини всі американські президенти, як республіканці, так і демократи, прагнули зберегти і зміцнити світовий порядок і лідерство США. Однак з обранням Д. Трампа президентом США відбулися суттєві зміни.

У зв'язку з цим на сторінках «The Wall Street Journal» радник з національної безпеки Г. Макмастер і головний економічний радник президента Гері Кон заявили, що «президент Трамп ясно усвідомлює, що в світі немає ніякої світової спільноти, а є світова арена, де нації, неурядові організації та компанії конкурують, намагаючись, таким чином, перехитрити один одного». Вищезазначене свідчить про те, що у Д. Трампа не існує ні моральних ні стратегічних принципів, а єдиним двигуном міжнародних відносин є егоїзм. В цьому і полягає доктрина Д. Трампа, на думку іспанського аналітика Р. Таусенд, якої він дотримується протягом всього свого життя¹².

Отже, зовнішньополітичну доктрину адміністрації Д. Трампа, можна коротко охарактеризувати як «ескалація заради деескалації». Під час свого візиту в Токіо в березні 2017 р. держсекретар США Р. Тіллерсон зробив досить гучну заяву, пообіцявши змінити політику США щодо Північної Кореї через, за його словами, кілька десятиліть провальної дипломатії. Він пообіцяв, що США збільшать тиск на північнокорейський режим і його «китайських посібників», додавши, що можливість нанесення превентивного військового удару по Пхеньяну теж не варто виключати. Під час першої прес-

конференції Р. Тіллерсона як держсекретар США коротко виклав точку зору адміністрації на закордонні інтервенції США в довгостроковій перспективі. Пояснюючи, чому він і президент Д. Трамп пропонують значною мірою скоротити фінансування Держдепартаменту і витрати на надання допомоги іноземним державам, Р. Тіллерсон завив, що адміністрація очікує, що «з часом стане менше конфліктів, в які США будуть залучені безпосередньо»¹³.

В цій заяві, можливо хтось побачить протиріччя, особливо якщо врахувати, що відразу ж після вступу на посаду Д. Трамп різко збільшив військову активність США в низці конфліктних зон. Однак існує теорія, що стосується зовнішньополітичної доктрини Д. Трампа, яка дозволяє зв'язати воедино обидва ці твердження. Цілком можливо те, що адміністрація свідомо йде на підвищення інтенсивності свого військового втручання в ряді конфліктів, щоб в кінцевому підсумку забезпечити собі стратегію виходу. «Такий підхід може свідчити про доктрину ескалації заради деескалації», - вважає Алекс Галло, старший науковий співробітник Центру стратегічних і міжнародних досліджень. «Можливо, Трамп хоче піти на ескалацію в певних зонах, щоб змусити почати переговори там, де в іншому випадку їх учасники не захочуть сідати за стіл переговорів». Саме таку стратегію Д. Трамп використовував в бізнесі протягом багатьох років: він зухвало і публічно виступав проти своїх супротивників, щоб отримати перевагу, перш ніж укласти угоди¹⁴.

Д. Трамп підвищує ступінь залученості й активність збройних сил США в Сирії, Іраку, Ємені та незабаром, можливо, в Афганістані. Він посилив санкції проти Ірану, пообіцявши в майбутньому переглянути умови ядерної угоди. Д. Трамп і у відносинах з Китаєм пішов на ескалацію, налагодивши контакт з президентом Тайваню і поставивши під питання політику «одного Китаю». Проблема з приписуванням адміністрації Д. Трампа якоїсь конкретної зовнішньополітичної доктрини полягає в тому, що, роблячи це, припускаємо, що цей її підхід є повною мірою усвідомленим. Але всередині нової адміністрації у питаннях зовнішньої політики існує кілька конкурую-

чих один з одним центрів сили, тому багато рішень, по всій видимості, приймаються ситуативно¹⁵.

Таким чином, констатуємо, що на кінець 2017 р. зовнішньополітична доктрина Д. Трампа ще остаточно не сформувалася. В березні 2017 р. членом Ради національної безпеки, відповідальним за написання офіційної стратегії національної безпеки адміністрації Д. Трампа було обрано Н. Шадлоу. Вона рішуче відкидає ідею використання військових інструментів для вирішення проблем і ідею відмови США від участі в конфліктах. Нова книга Н. Шадлоу «Війна і мистецтво управління» містить безкомпромісні аргументи на користь необхідності політичної складової в будь-якій військовій операції і відображає її рішуче несприйняття швидких доглядів відразу після втручання. Н. Шадлоу цілком обґрунтовано стверджує, що понад 100 років зарубіжних військових кампаній США довели, що Америка щоразу робить одну і ту ж помилку, концентруючись на тактичних операціях й ігноруючи необхідність докласти зусилля до політичного розвитку і відновлення.

1. *Белесков М.* Три стратегії США у світі // Хвиля. 17.02.16. URL: <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/tri-strategiyi-rol-i-ssha-u-sviti.html>. 2. *Полная* речь Дональда Трампа на инаугурации: текст // Сегодня. 20 Января 2017. URL: <http://www.segodnya.ua/world/polnaya-rech-donalda-trampa-na-inauguracii-tekst-790326.html>. 3. Там само. 4. *Kahl C., Brands H.* Trump's Grand Strategic Train Wreck. // Foreign Policy. 2017. January 31. URL: http://foreignpolicy.com/2017/01/31/trumps-grand-strategic-trainwreck/?utm_content=bufferc443e&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer. 5. Ibid. 6. *Белесков М.* Цит. праця. 7. *Kahl C., Brands H.* Op. labor. 8. Ibid. 9. *Белесков М.* Цит. праця. 10. *Kahl C., Brands H.* Op. labor. 11. *Неукротный А.* Трамп «сдаёт» лидерство Америки? // Народный корреспондент. 2017. 06 вересня. URL: <http://nk.org.ua/geopolitika/tramp-sdaet-liderstvo-ameriki-102212>. 12. *Townsend R.* Доктрина трамповского эгоизма // Inosmi.ru. 2017. 24 червня. URL: <http://inosmi.ru/politic/20170624/239669546.html>. 13. *Rogin J.* Trump's foreign policy doctrine: Escalate to de-escalate // The Washington Post. 2017. March 19. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/trumps-for->

eign-policy-doctrine-escalate-to-de-escalate/2017/03/19/8cb897e0-0b35-11e7-a15f-a58d4a988474_story.html?utm_term=.7eac838f13fd. 14. Ibid. 15. Ibid.

Pogorila Natalia. Perspectives of the evolution of doctrinal background under the presidency of D. Trump

It is determined, on the basis of holistic political analysis, the main problems and prospects of realization of the strategy of global US leadership during the presidency D. Trump. Objective prospects for the evolution of US doctrinal foundations for the presidency of D. Trump were established. Understanding of the essence and significance of the fact that the doctrine of D. Trump is a radical departure from the two-party foreign policy of the United States since 1945 was improved.

It is shown that D. Trump's views on trade and the role of international organizations are different from those of Presidents B. Obama, George W. Bush and B. Clinton. D. Trump prefers short-term economic benefits to the detriment of security and human rights. However, as well as his predecessors, D. Trump is likely to conduct a reactionary foreign policy without a clear or even long-term strategic vision that could be shared with the Congress or with the American people. Goals and objectives set by D. Trump for the implementation of the “big strategy”, which appears as a holistic, purposeful and rooted system of ideas about the position and goals of the United States on the political arena of the world, are quite controversial. The position of D. Trump is that the main threats to national security are generated by the interconnection of international and internal challenges generated by powerful external forces that directly affect the internal situation in the country, endanger the internal security of the United States and ruin its economy.

It is proved that foreign political doctrine D. Trump has not yet fully developed and can be briefly described as an escalation for the sake of de-escalation. D. Trump enhances the engagement and activity of the US armed forces in Syria, Iraq, Yemen, and soon, perhaps in Afghanistan. He stepped up sanctions against Iran, promising to revise the terms of a nuclear deal in the future. As for China, Trump then went on escalation by establishing contact with the President of Taiwan and questioning the “one China” policy, but after a few weeks, he stepped back. Within the new administration in the field of foreign policy there are several competing centres of power, so many decisions are likely to be taken by the situation.

Keywords: USA, strategy, doctrine, security, national security, leadership.